

Sametinget
Bibliotek- og informasjonsavdelingen
Kautokeinoeveien 50
N-9730 Kárášjohka / Karasjok

Vår ref.:

Deres ref.: 01/309 – 32, 11.03.03

Oslo, 15. august 2003

SAMISK ARKIV OG ARKIVTJENESTER – HØRINGSUTTALELSE

ABM-utvikling har mottatt til høring fra Sametinget utredningen om samiske arkiver og arkivtjenester, utarbeidet av Tor Breivik ved Riksarkivet. ABM-utvikling ser utredningen som uttrykk for et ønske fra Sametingets side om å styrke de samiske arkivfunksjonene, i forhold til den samiske administrasjonens egne behov og som et redskap for å gi den samiske befolkningen og andre interesserte bedre tilgang til historisk dokumentasjon av samisk historie. ABM-utvikling mener at det er svært positivt at denne utredningen nå foreligger.

Samisk arkiv som samfunnsinstitusjon

Arkivenes samfunnsmessige funksjon er å bevare og tilgjengeliggjøre samfunnets arkiver som rettslig og historisk dokumentasjon. Dette er nødvendige vilkår for demokratisk kontroll av offentlige organer og private virksomheter, for den enkeltes rettssikkerhet og for dokumentert kunnskap om fortid og samtid.

I denne sammenhengen representerer bestanden i arkivinstitusjonene et skjevt utvalg av kilder. Institusjonene har tradisjonelt vært innrettet på å bevare offentlige arkiver, og relativt lite er bevart av private arkiver, f.eks. etter bedrifter, organisasjoner og enkeltpersoner. Samtidig har institusjonene hatt som oppgave å betjene offentlig forvaltning og vært preget av norsk verdisyn og prioriteringer. Dette utgangspunktet understreker behovet for en egen samisk arkivinstitusjon.

I land som Australia, Sør-Afrika og New Zealand har arkivinstitusjoner i de siste årene arbeidet spesielt med å dokumentere urbefolkningenes rettigheter, kultur og historie. Dette har skjedd ut fra en erkjennelse av at arkivene har vært – og er – mangelfulle på dette området. Det er særlig to grunner til dette: De bevarte arkivene er skapt av de tidligere kolonisatorene og uttrykker deres rettsoppfatninger og deres versjoner av historien, samtidig som urbefolkningene tradisjonelt har gitt sine historier og rettsoppfatninger andre uttrykksformer enn de skriftlige dokumentene arkivene har sett det som sin oppgave å bevare. Arkivinstitusjoner som arbeider med urbefolkningenes arkiver arbeider derfor etter en arkivforståelse som også inkluderer ikke-skriftlige uttrykksformer. Dette bygger på en erkjennelse av at det etablerte ”vestlige” arkivbegrepet er kulturelt betinget og ikke uten videre kan ha gyldighet i alle samfunn.

ABM-utvikling mener at et samisk arkiv må arbeide etter en arkivforståelse som omfatter tradisjonelle skriftlige dokumenter, elektroniske dokumenter og databaser, muntlig materiale, musikk, fotografi og levende bilder. Den digitale utfordringen krever at arkivet settes i stand til å bevare digitalt skapt informasjon for ettertiden, samtidig som formidling av digitalisert materiale over Internett gjøres til en hovedsatsing. Samisk arkiv bør ha som målsetning å dokumentere og formidle samisk historie, kultur og historiske rettigheter, slik disse kommer til uttrykk i et bredt spekter av kildegrupper.

Arkivene er minneinstitusjoner som forvalter viktige deler av samfunnets kollektive hukommelse. I dette perspektivet er det en viktig utfordring for arkivene å legge vekt på å gi enkeltmenneskene like retter til tilgang til kildene, og å føre en aktiv formidlingspolitikk som åpner arkivene for nye brukergrupper. Her vil Samisk arkiv ha viktige oppgaver med å tilrettelegge og formidle ulike kildetyper for bruk i f.eks. undervisningsformål. I formidlingssammenheng kan det være fruktbart å etablere samarbeid med andre kulturinstitusjoner som Samisk bibliotek og samiske museer, og med Samisk høyskole. Slikt samarbeid kan etableres uavhengig av den fysiske lokaliseringen av arkivet.

Sentrale oppgaver for Samisk arkiv

- Det bør vurderes om Samisk arkiv skal være arkivdepot (jfr bestemmelsene i arkivforskrifta) for Sametinget og andre samiske organ, slik at disse har avleveringsplikt til institusjonen. Dersom en slik løsning blir valgt, bør institusjonen få ressurser til å bygge opp kompetanse på arkivdanning og behandling/bevaring av elektroniske arkiver.
- Når det gjelder arkivene etter andre offentlige organer bør det vurderes om disse kan deponere sine arkiver i Samisk arkiv etter avtale. Dette kan gjelde statlige organer som arbeider med samiske spørsmål, kommuner med samisk befolkning, o.l. Slike avtaler kan inngås med det statlige Arkivverket og aktuelle kommuner. Fordelen med en slik deponeringsordning er at dette kan skje innenfor eksisterende arkivlovgivning.
- Samiske privatarkiver og arkiv etter (norske) frivillige organisasjoner som har arbeidet med samiske spørsmål bør så langt mulig samles i Samisk arkiv. Innsamling av slike arkiver må være en av hovedoppgavene for institusjonen.
- Muntlige kilder er samlet inn i relativt stort omfang i samiske områder, men en mangler oversikt over hvor og hvordan dette materialet blir oppbevart og eventuelt tilgjengeliggjort. Det vil derfor være behov for en kartlegging av dette materialet, gjerne kombinert med tilbud om kopiering/digitalisering av eksisterende opptak, med sikte på deponering og formidling gjennom Samisk arkiv. Tilsvarende tiltak bør vurderes for fotoområdet.
- Samisk arkiv bør også løpende vurdere behovene for nye innsamlinger av kulturhistorisk dokumentasjon.
- I den grad det ikke er mulig å samle materialet fysisk i Samisk arkiv, bør institusjonen utarbeide oversyn over materiale som gjelder samiske spørsmål som oppbevares i andre institusjoner. Dette kan være materiale som inngår i statlige og kommunale arkiver som hovedsaklig behandler norske forhold, og privatarkiv som er deponert andre steder og av avtalemessige grunner ikke kan overføres. Formålet med et slikt

oversyn er å gjøre Samisk arkiv til en vegviser til alt samisk kildemateriale, uansett hvor det finnes.

- Samisk arkiv må legge stor vekt på å utvikle formidlingsfunksjonen. En viktig grunn til dette er den spredte samiske befolkningen, som gjør det uråd for institusjonen å fungere som en fysisk møteplass. Internettet må derfor bli en hovedkanal for tilgjengeliggjøring og formidling av materialet. Dette innebærer også at arkivet må kunne tilby digitalisering av materiale som blir etterspurt av brukere.

Når det gjelder den organisatoriske løsningen vil ABM-utvikling understreke at denne bør bidra til å gi institusjonen en samisk identitet. Samisk arkiv kan da alternativt etableres som en institusjon under Sametinget eller som en frittstående stiftelse, men vi vil også anbefale at man vurderer samlokalisering eller samorganisering med Samisk bibliotek eller et av de samiske museene. Men ABM-utvikling er usikker på hvilken av disse løsningene som vil være den beste.

Samisk arkiv vil ha et geografisk arbeidsfelt som er delt med andre arkivinstitusjoner: IKA Finnmark, IKA Troms, Arkiv i Nordland, IKA Trøndelag, og statsarkivene i Tromsø, Trondheim og Hamar. For unngå unødvendige konflikter er det viktig at en i utgangspunktet etablerer klare samarbeidavtaler med disse institusjonene.

Med vennlig hilsen

Jon Birger Østby
Direktør

Gudmund Valderhaug
Avdelingsdirektør